

*They groaned, they stirred, they all uprose,
Nor spake, nor moved their eyes;
It had been strange, even in a dream,
To have seen those dead men rise. (199,7)*

*Za njim so zaječali vsi,
ječé vzdramili se
in nemo, s togimi očmi,
vrvjá lotili se. (50,5)*

Omenil sem le nekaj problemov, s katerimi se je srečal Janez Menart pri prevajanju Coleridgeove »Pesmi starega mornarja«. Za vse te metrične in stilne elemente, ki jih je uporabil Coleridge, je moral prevajalec najti domačo besedo, da jih je lahko skladno poslovenil. V celoti tako uspelo prepesnitev je lahko opravil samo pesnik. *Mirko Jurak*

ANALIZA ANKETE O DELU IN POLOZAJU SLAVISTOV V SLOVENIJI

Slavistično društvo Slovenije je v sodelovanju s Statističnim zavodom LR Slovenije organiziralo pred tremi leti med slavisti široko zasnovano anketo, ki naj bi pokazala, kakšen je položaj slavistov in kakšno je njihovo delo na terenu. Anketa je bila precej obsežna, saj je združila v enajstih poglavjih 121 vprašanj. Ta naj bi nudila splošne podatke in prikazala osebne razmere in študij slavistov, njihovo pedagoško delo in udejstvovanje izven pouka. Nadalje naj bi osvetlila odnos javnosti do slavistovega dela in ugotovila, kakšne učne pripomočke imajo na razpolago. Posegla je tudi v metodiko pouka, v podiplomski študij, publicistično in raziskovalno delo v stroki, skušala je zvedeti mnenje o sodobnih strokovnih problemih in o stikih s širšo kulturno problematiko. Kot vidimo, je anketa podrobno zajela večino vprašanj, ki kakor koli zadevajo življenje in delo slavistov. Zato so tudi rezultati dokaj pomembni, saj zelo nazorno prikazujejo stanje, kakršno je bilo med našimi slavisti pred tremi leti. Brez dvoma pa bi bili ti rezultati še bolj dragoceni, če bi prišli v javnost neposredno po tem, ko je bila anketa oddana. Iz različnih vzrokov pa smo dobili gradivo šele po dveh in pol letih v nadaljnjo obdelavo. Zato je razumljivo, da je nekatera vprašanja že prerasel čas in da se je ponekod stanje že bistveno predrugačilo. Ker pa je v večini odgovorov še vedno toliko koristnih pobud in ker veljajo številne ugotovitve še za danes, menimo, da je koristno, če s temi rezultati seznamimo širšo slavistično javnost. Pripominjam še, da nisem zajela v tem prikazu vseh vprašanj, zlasti tistih ne, ki zadevajo učni načrt. Ta se je namreč od takrat, ko je bila ta anketa aktualna, že spremenil.

Anketa ni zajela vseh slavistov, ki naj bi jih bilo v Sloveniji okrog 900. Anketirancev je bilo le 200. Večina sodelujočih se je pri anketi, čeprav je bila anonimna, dokaj potrudila. S prizadevnostjo so odgovarjali na posamezna vprašanja, štiriindvajset anketirancev pa je napisalo še koristne pripombe. Le redki posamezniki so bili mnenja, da je bila anketa preveč podrobna. Kljub nasprotujočim si mnenjem so prišli odgovori prav iz vseh okrajev in lahko zaradi tega po pravici trdim, da je prikazala anketa neko stanje, ki je bilo značilno za vso Slovenijo in ne samo za posamezna področja.

Kot sem že prej omenila, je bilo anketiranih 200 slavistov, od tega 89 moških in 111 žensk, ali v odstotkih 44,5 : 55,5. Omenjeni slavisti zavzemajo različne položaje in opravljajo razne dolžnosti: 54 je predmetnih učiteljev, 34 je profesorjev na osnovni šoli, 27 profesorjev na srednji strokovni šoli, 25 profesorjev na gimnaziji, 20 proforsorskih pripravnikov na osnovni šoli, učiteljev je 15, ravnateljev različnih šol 9, dva anketiranca sta korektorja, trije pa lektorji. Iz tega prikaza lahko vidimo, da je zajela anketa slaviste na precejšnjem številu delovnih mest, ki zahtevajo to kvalifikacijo.

Analiza anketirancev po družinskem stanu in spolu nam pokaže, da je poročenih 53,5 % in samskih 44 %. Podrobnejši pregled še pove, da je bilo med samskimi slavisti 43,2 % moških in 56,8 % žensk, med razvezanimi in vdovimi je pet žensk in nobenega moškega. Socialno poreklo slavistov ne odkriva kakih večjih posebnosti, pač pa so zanimivi odgovori, ki kažejo, kakšni so eksistenčni pogoji slavistov. Takih slavistov, ki niso imeli stanovanja ali pa so živeli v neustreznih in neudobnih ali premajhnih stanovanjih, je bilo namreč kar 43 %. To je kar precejšnji odstotek, posebno če upoštevamo, da je od teh kar 20 % poročenih, 56 % anketirancev pa ima primerna ali celo komfortna stanovanja. Bolj razveseljivo je zdravstveno stanje, saj je le-to v 77 % zadovoljivo in le v 20 % nezadovoljivo.

Zanimivi so tudi podatki, koliko anketirancev je včlanjenih v Slavistično društvo. Vidimo namreč, da je članov komaj 57 %, drugi niso člani ali pa niso navedli odgovora. Najboljše je stanje med profesorji na gimnazijah in srednjih strokovnih šolah, saj jih je kar 88,5 % včlanjenih v SD, slabše je med profesorji in profsorskimi pripravniki na osnovni šoli, kjer jih je le še 51,8 % včlanjenih v SD, medtem ko je med predmetnimi učitelji in učitelji le še 37,6 % članov. Pripombe pa, ki so jih napisali nekateri ob točki: ste član SD in ki se glasijo: še ne, ali pa: ne, vendar želim postati, pričajo, da čutijo slavisti živo potrebo, da bi se vključili v članstvo tega edinega strokovnega združenja.

Naslednje vprašanje je zadevalo vpis na univerzo in leto diplome. Stanje, ki ga lahko na podlagi ankete ugotovimo, je zelo zanimivo. Medtem ko za desetletje 1930—1940 ne moremo iz podanih podatkov ugotoviti, koliko je povprečno trajal študij, so podatki za povojno desetletje bolj nazorni. Velika ovira za študij je bila brez dvoma druga svetovna vojna, saj so diplomirali nekateri slavisti, ki so se vpisali na univerzo med leti 1936/40, šele 1946./47. leta, nekateri pa celo 1951. ali celo 1953. leta. Torej je preteklo od leta vpisa do leta diplome celih 13 let. Zanimivo je tudi, da ni noben med leti 1941—44 vpisan slavist diplomiral v medvojnem času in da tudi 1945. leta ni noben anketiraneec diplomiral. Podrobne primerjave med letom vpisa in letom diplome so poučne predvsem zato, da lahko vidimo, koliko let je trajal študij. Leta 1945 je bilo vpisanih na univerzo osem anketirancev, od teh so končal študij v štirih letih (ali 11,1⁰/₀), šest (ali 66,6⁰/₀) v petih letih, eden (ali 11,1⁰/₀) v šestih, eden pa študija še ni dokončal. Leta 1947 se je vpisalo pet slušateljev, od teh ni nikogar, ki bi končal študij v štirih letih, samo eden je, ki je diplomiral v petih letih, po šestletnem študiju sta diplomirala dva, po sedemletnem eden in po osemletnem študiju tudi eden. Pa še za primer 1952. leto, ko se je vpisalo enajst anketirancev. Leta 1957 — torej po petih letih študija — sta diplomirala dva (ali 18⁰/₀), po šestih letih pet (ali 45⁰/₀), po sedmih trije (ali 27 %). Že iz teh skopih podatkov lahko vidimo, da se je študij neverjetno podaljševal. Takih študentov, ki bi končali študij v štirih letih, v desetletju 1950—60 praktično ni bilo. Primerjava leta vpisa in leta diplome na višji pedagoški šoli kaže več skladnosti, sicer je pa tudi tu težnja, da se je študij iz leta v leto čedalje bolj podaljševal.

Iz ankete so razvidni tudi podrobni podatki, v katerih tujih jezikih (tu ni upoštevana srbohrvaščina) lahko berejo anketiranci. Za primerjavo sem vzela vpisane slušatelje med leti 1931—35, 1936—40 in 1949—52. V letih 1931—35 je 11 vpisanih slavistov obvladalo 47 jezikov. Od teh 10 nemško, 11 francosko, 7 rusko, 1 latinsko itd. V letih 1936—40 je bilo vpisanih prav tako 11 študentov, ki so obvladali 36 jezikov. Tudi pri teh vodita nemščina in francoščina. Leta 1949 je 16 študentov rabilo 37 jezikov, torej le malo več kot prej 11 študentov. Še bolj pade število 1952. leta vpisanih anketirancev, ko je obvladalo 11 slavistov samo še 25 jezikov ali za 45 % manj kot v letih 1931—35 vpisani slavisti. Vidimo, da je med znanjem jezikov najbolj nazadovalo poznavanje francoščine (v korist angleščine), sicer je pa več kot očitno, da obvladajo po vojni vpisani študenti veliko manj jezikov kot njihovi predvojni kolegi. V primerjavi s slušatelji višje pedagoške šole obvladajo študenti univerze več tujih jezikov.

Naslednje večje poglavje nas bo seznanilo s pedagoškim delom slavistov na šolah. Dobili bomo odgovor na vprašanje, katere predmete poučujejo anketirani slavisti, koliko predmetov poučujejo, kakšna je tedenska obveznost, koliko ur tedensko porabijo anketiranci za pripravo na pouk, za popravljanje nalog in za stik s starši, kje se udeležujejo izven pouka, kako sodelujejo v organih oblasti in organih družbenega upravljanja, v katerih družbenih in političnih organizacijah so anketiranci člani, koliko ur tedensko porabijo za udeleževanje v kulturno-prosvetnem in družbenem življenju ter za aktivno udeleževanje v športu in naposled, kateri so razlogi, da se anketiranci ne udeležujejo ali le malo udeležujejo v prej omenjenih panogah.

Ker so razen petih anketirancev vsi ostali zaposleni na šolah, bodo posebno zanimivi odgovori na pedagoška vprašanja. Če bi ugotavljali, katere študijske skupine so anketirani slavisti vpisali na univerzi in na višji pedagoški šoli in katere predmete so v danih okoliščinah prisiljeni poučevati, potem bi lahko ugotovili, da so slavisti z ozirom na to, za kar so se usposobili v šolah, v precej težavnem položaju. Študijske skupine, ki so jih imeli kot študentje, so bile poleg vseh slovanskih in drugih jezikov še: primerjalna književnost, redkeje zgodovina, pedagogika in psihologija. Vezava študija z raznimi prirodoslovnotehničnimi predmeti, kot je znano, ni bila možna. Zaradi tega tem bolj preseneča dejstvo, da poučuje 190 anketirancev kar 343 predmetov. Na prvem mestu je seveda slovenščina (189), sledijo: srbohrvaščina (42), moralna vzgoja (22) ter nemščina (11) in zgodovina (10). Sicer pa srečujemo slaviste, ki poučujejo predmete od spoznavanja družbe (7), kemije (6),

matematike (6), likovne vzgoje (6), telesne vzgoje (6), pa vse do biologije (3), tehničnega pouka (3) in celo do predvojaške vzgoje (1). Skoraj ni predmeta, ki ga ne bi slavisti poučevali. Še bolj nerazveseljivo je dejstvo, da poučuje od 190 anketirancev en predmet samo 9 slavistov, dva predmeta 62, tri 29, štiri 6, pet in šest pa 1 oziroma 2. Da je pouk, pri katerem se mora predavatelj pripravljati za tri in več predmetov, pri tem še za take, ki jih v šolah ni nikdar študiral, izredno težaven, je pač vsakomur jasno.

Po predpisih, ki so bili v veljavi do letošnjega leta, je znašala učna obveznost za slaviste 18 oziroma 20 ur tedensko. Iz odgovorov anketirancev lahko vidimo, da je imelo več kot $\frac{2}{3}$ slavistov učno obveznost v mejah 18 oziroma 20 ur. Srečujemo pa tudi zmanjšano učno obveznost (od 6 do 16 ur), 25 % slavistov pa je opravljalo honorarne ure, ki so znesle pri dveh učnih močeh celo 29 oziroma 30 ur. To so bile samo opravljene ure v razredu. Če dodamo k temu še čas za poprave, priprave itd., potem vidimo, da so bili nekateri slavisti močno obremenjeni. Naslednji podatki nam povedo, da se pripravlja na pouk 7,5 % slavistov šest ur, 8 % šestnajst ur, 13 % deset ur, 17,5 % dve uri na dan ali dvanajst ur tedensko in 7 % celo 18 ur. Nekaj je takih, ki se pripravljajo manj, in nekaj takih, ki se pripravljajo več od omenjenih števil. Za popraviljanje raznih nalog porabijo anketiranci štiri ure (9,5 %), šest ur (15 %), osem ur (9,5 %), deset ur (9 %) in dvanajst ur (tudi 9 %). Seveda so tudi tukaj odstopanja. Ob primerjavi teh podatkov lahko vidimo, da je največji odstotek pri dveh urah priprav in eni uri poprav na dan. Vendar so tudi ostale navedbe verjetne, saj soodloča pri porabi časa zelo veliko število najrazličnejših faktorjev. Več kot 50 % anketiranih porabi eno uro na teden za stik s starši, ostali dve uri in več. Seštejmo zdaj vse obveznosti: učna obveznost 20 ur, priprava 12 ur, poprava 6 ur in stik s starši 1 uro in vidimo, da znese samo to 39 ur tedensko. Izven pouka se udeležujejo slavisti največ v šolski knjižnici (48 %) — od teh samo 14 % priložnostno, ostali pa redno — nadalje v recitacijskem in dramskem krožku (35%), v raznih poverjenih (za knjižne zbirke 34,5 %), v literarnem krožku (32 %) itd. Sicer se pa udeležujejo še v taborniški organizaciji, planinskem društvu, pri krajevni knjižnici, v akademskem klubu, pri raznih sekcijah Svobode in drugod. Znatno manj se udeležujejo anketiranci v organih oblasti in organih družbenega upravljanja, saj jih od 200 anketirancev kar 148 ni navedlo odgovora. Ostali sodelujejo v šolskem odboru (27 — največ), sledi članstvo v občinskem svetu za šolstvo (11), v hišnih svetih (8), nekaj je članov raznih upravnih odborov, trije pa so občinski odborniki. Šest slavistov med anketiranci sodeluje na štirih mestih, ostali pa manj. Navedeni podatki pričajo, da družbeno-politična aktivnost slavistov ni preveč razvita, posebno če upoštevamo, da je v Rdečem križu in sindikalni organizaciji včlanjenih največ slavistov (skoraj $\frac{3}{4}$) in da je pred Socialistično zvezo še Društvo prijateljev mladine. Manjši odstotek anketirancev je včlanjenih v Zvezo komunistov, Zvezo borcev, Počitniško zvezo, Svobodo itd.

Več časa kot družbeno-političnemu udejstvovanju je odmerjenega kulturno-prosvetnemu življenju, manj pa športnemu. Od 200 anketirancev se jih samo 42 ne udeležuje v kulturno-prosvetnem življenju, v športu pa jih je kar 177 (ali 88,5 %) neaktivnih. Kulturno-prosvetnemu izživljanju posveča 16,5% dve uri na teden, 10% štiri ure, 6% sedem ur na teden, dva anketiranca pa celo štiriindvajset ur tedensko ali štiri ure dnevno. Glavni razlog, zaradi katerega je nekaterim udejstvovanje v prej omenjenih panogah onemogočeno, je pomanjkanje časa, delo v gospodinjstvu, slabo zdravje itd. Priložnostno sodeluje pri prireditvah izven šole precej slavistov.

V glavnem sodelujejo anketiranci pri reševanju vseh vprašanj v zvezi s poukom slovenščine. Najbolje je tam, kjer so slavisti organizacijsko povezani v raznih občinskih in okrajnih aktivih. Kljub temu pa je več primerov, kjer tega sodelovanja ni bilo. Zaradi tega je jasno, da je nerešenih še veliko problemov: neurejeno je npr. vprašanje, kakšen obseg znanja naj prinesejo učenci v šole druge stopnje, nobene koordinacije ni med slavisti in raznimi organizacijami, ki s svojimi zahtevami posegajo v pouk (pisanje nalog z najrazličnejših področij itd.). Starši večinoma ne delajo razlik med slovenščino in drugimi predmeti. Le nekateri menijo, da je slovenščina še vedno glavni predmet, drugi (zlasti na strokovnih šolah) dajejo prednost realnim predmetom, nekateri pa celo menijo, da zna učencem slovensko že zato, ker je Slovenec.

Zanimivi so tudi odgovori na vprašanje: kakšen je po mnenju anketirancev v očeh javnosti družben pomen in ugled poklicev: profesorja, pravnika, inženirja, ekonomista, veterinarja in zdravnika. Skoraj že tradicionalni manjvrednostni kompleks, ki je globoko zakoreninjen v vrstah vseh prosvetnih delavcev, ne samo slavistov, in ki je bil deloma objektivno pogojen, je prišel do veljave tudi v tej anketi. Prvo mesto po ugledu je kar 63,5 % prisodilo zdravniku, nato sledijo: veterinar, pravnik, ekonomist, inženir in kot zadnji profesor. Kar 65 % anketirancev je postavilo profesorja na zadnje mesto.

Vsi, ki učijo na šolah, vedo, da je to delo v veliki meri odvisno od tega, kakšni učni pripomočki so na razpolago. Važno je, da jih imajo učitelji sami, da jih ima šolska knjižnica in da jih imajo tudi učenci. Vprašanja v anketi so skušala osvetliti tudi ta področja. Izmed šestih virov, ki jih je navedla anketa, uporablja 87 % slavistov Zgodovino slovenskega slovstva in prav toliko Janeževu Slovensko književnost, 64 % H. Stupanove Od Prešerna do Cankarja, 56 % Pregled slovenskega slovstva prof. Marje Boršnikove, 52 % Ravbarjev Pregled hrvaške, srbske in makedonske književnosti, 41 % Barčeve Jugoslovansko književnost in še 51 % razna druga dela (skripta, zapiske, članke, revije itd.). Med deli, ki se uporabljajo za pripravo na pouk literarne teorije, je na prvem mestu Trdinove Besedna umetnost, z okrog 30 % pa so zastopani tudi drugi viri (Pregelj, Plehanov, Marx-Engels). Pri pouku slovenskega jezika se najčešče rabi Bajec-Rupel-Kolaričeva Slovenska slovnica (91 %) in seveda Slovenski pravopis. Koristni so tudi jezikovni članki v Jeziku in slovstvu, Bajčeva Rast slovenskega knjižnega jezika in drugi viri. Od naštetih virov ima 40 % anketirancev vse v lastni knjižnici, 49 % pa skoraj vse in delno. Knjižnice po šolah niso kaj dobro založene z gradivom, saj je samo 34 % takih, ki imajo na razpolago vse vire. Tudi knjižnice, v katerih dobijo učenci knjige za domače branje, so precej slabo založene s potrebnimi knjigami. Le 20 % knjižnic je takih, ki imajo na razpolago vsa dela, skoraj polovica jih ima na razpolago samo delno, v 27 % knjižnic pa učenci ne morejo dobiti del, ki jih potrebujejo. Toda še veliko bolj občutno je pomanjkanje učbenikov, iz katerih naj bi se učenci učili. Tu so pripombe anketirancev tako žive, da je iz njih brez težave moči posneti, kako pereče je v resnici stanje, ki se, kolikor mi je znano, tudi v zadnjih letih ni kaj prida zboljšalo. Tu nam manjka skoraj vse: slovnice za višje razrede osnovnih šol, jezikovna vadbica, berila, ki naj bi bila bolj sodobna, pod posameznimi sestavki naj bi bile kratke informacije o delu in piscu. Z berili naj bi izšel še kratek priročnik za učitelje. Zelo koristna bi bila šolska izdaja slovenskega pravopisa. Pogrešamo kratek pregled literarne zgodovine z literarno teorijo ali brez nje ali pa literarno-teoretični priročnik posebej. Ni primernega priročnika za likovno umetnost in še posebej za filmsko vzgojo. Kot vidimo, je stanje z učbeniki več kot kritično.

Obsežno poglavje v anketi je bilo odmerjeno metodiki pouka. S 36 vprašanji (nekatera so imela tudi podvprašanja) ni skušala zvedeti samo čimveč o učnem načrtu v osnovni, srednji in strokovni šoli, ampak je skušala predrjeti tudi v problematiko pouka. Pouk v šolah naj bo kompleksen. Posamezni predmeti naj ne bodo izolirani drug od drugega, zato je bilo čisto primerno vprašanje, kako nam pomaga pri pouku literarne zgodovine znanje, ki ga dobe učenci pri drugih predmetih. Anketiranci se strinjajo, da je v veliko pomoč znanje, ki ga dobijo učenci pri drugih predmetih. Zlasti koristno je znanje zgodovine (družbeno-politične in umetnostne) in filozofije. Ugotavljajo pa anketiranci, da znajo učenci le redkokdaj prenesti znanje iz enega predmeta na drugega, predmetov ne znajo med seboj povezovati. Menijo npr., da je reformacija pri zgodovini nekaj drugega kot reformacija pri slovenščini. Deloma je kriv tega tudi sam učni načrt, ki zlasti na osnovnošolski stopnji ne predvideva sočasnega obravnavanja teh pojavov. Težava pri uspešnem obravnavanju ne samo literarne zgodovine, ampak celotnega pouka slovenskega jezika je tudi ta, da manjka učencem širine in kulturne razgledanosti. Učenci slabo poznajo likovne stvaritve in glasbena dela, umetnostno zgodovino itd. Neki anketiranec pa celo resignirano ugotavlja, da učencev mimo športa in tehnike ne zanima prav nič.

Posebni vprašnji sta bili v anketi odmerjeni starejši slovenski književnosti. Večino mnenj anketiranih slavistov lahko strnem v naslednjo ugotovitev. Obdobja do razsvetljenstva so učencem po razumski in čustveni plati precej odmaknjena. Njihovo zanimanje je usmerjeno na novejšje pojave in osebnosti, vključno Prešerna pa preko Jurčiča in Aškercu do moderne. Posebno se navdušujejo za mladinske pisateljce: starejše (Bevk, Finžgar, Milčinski) kakor tudi za mlajše. Močno cenijo tudi literaturo narodnoosvobodilne vojske. Ker je le nekaterim šolnikom uspelo zbuditi v mládnini zanimanje za starejša obdobja, se nekje ujemajo ugotovitve, da je treba književnost do razsvetljenstva podati v skróčnem obsegu. Opusti naj se vsa faktografija in se naj poudari predvsem pomen in mesto te književnosti v celotnem razvoju. Nekateri opozarjajo na to, da se pri obravnavi starejše književnosti zamudimo predolgo in potem zmanjka časa za novejšjo književnost, da do sistematične obravnave del, ki so nastala po letu 1945, sploh ne pridemo. To kaže tudi ta anketa, ki ugotavlja, da večina slavistov (razen nekaterih na gimnazijah) ne pride do sistematične obravnave najvažnejših novejših del. Zato je tudi izredno nizek odstotek, ki kaže, katero od naslednjih del so obravnavali slavisti v šolskem letu 1959/60: Kosmačevo Balado o trobenti in oblaku je obravnavalo le 14 % anketirancev, Zupančičevo Sedmino 19 % in Vipotnikovo Drevo na samem 12 %. Več kot polovica pri tem vprašanju sploh ni navedla odgovora. Nekoliko bolje je s sodobnimi revijami, na katere redno opozarja učence skoraj

polovica slavistov, ostali jih opozarjajo priložnostno ali pa sploh ne. Najbolje poznajo učenci revijo Mlada pota (49 %), Našo sodobnost (32 %), Pionirja, Tovariša, Jezik in slovnostvo itd.

Pouk književnosti ostaja slej ko prej tisti del pouka slovenskega jezika, kjer lahko učence najbolj pritegnemo. Po mnenju večine najbolj poživijo zanimanje za književnost umetniško recitiranje tekstov in obiski književnikov (45 %). Močno so cenjene tudi ekskurzije (40 %) in magnetofon (37 %) ter film, veliko pa je odvisno tudi od dobre priprave razlage (32 %).

Iz številnih odgovorov, ki so jih navedli anketiranci na temo učnega načrta, se mi zdijo najpomembnejše naslednje ugotovitve: Obravnavanje književnosti v osnovni šoli je tudi v novem učnem načrtu v konceptu isto, kot je bilo v starem. To pomeni: v vsakem razredu, razen v najnižjih, se seznanijo učenci z nekaterimi pesniki in pisatelji iz slovenske literature. V osmem razredu naj bi se to znanje sistematično povezovalo v zaključeno celoto, s čimer naj bi dobili učenci vpogled v osnovne razvojne smernice naše književnosti. V praksi je z realizacijo tega načrta dosti težav. Reš je, da se seznanijo učenci v vsakem razredu s tistimi osebnostmi, ki jih predpisuje učni načrt. Do prihodnjega leta pa učenci zvezke zavržejo, čitanke zamenjajo, in ker ni nobenega učbenika za literarno zgodovino, snov pozabijo. Tudi ni mogoče v petem razredu obravnavati neko osebnost v takem obsegu, v kakršnem jo v osmem razredu zahtevamo. Torej odpade praktično vse obravnavanje književnosti na osmi razred. Zaradi tega je nujno, in to so nakazali tudi odgovori anketirancev, začeti s sistematično obravnavo literarne zgodovine vsaj že v sedmem razredu osnovne šole. Nekateri so dodali že konkretne predloge: v sedmem razredu naj se obravnava literatura do 1848. leta, v osmem pa od tega leta naprej. V šestem razredu pa naj bi se posamezne osebnosti obravnavale vsaj v približno takem obsegu, da jih v naslednjih letih ne bi bilo treba preveč dopolnjevati. Ob taki razporeditvi snovi ne bi bilo treba v osmem razredu tako hiteti, več časa pa bi ostalo tudi za obravnavanje novejših književnosti, za katero po navadi zmanjka časa. Za avtorje iz svetovne književnosti v osnovni šoli ni časa. Iz literarne teorije pa naj se obravnavajo le tisti pojmi, za katere imamo zglede v berilih.

Dokaj tehtni so tudi odgovori na vprašanja z jezikovnega področja. Z učnim načrtom, ki razporeja učno snov glede na jezikovna vprašanja, so slavisti v glavnem zadovoljni. Snov učenci še dokaj dobro dojemajo, zelo pa moti pomanjkanje učbenikov. To je tudi eden glavnih razlogov, da ne daje v osnovni šoli pouk slovnice v pismenosti učencev rezultatov, ki bi bili sorazmerni z vloženim trudom. Metodološko uporabljajo različni predavatelji različne poti, vendar daje kar 57 % anketirancev prednost pouku slovnice in slovnicih pojmov. Nekateri so za mehanično osvajanje primerov (19 %), drugi pa menijo (23 %), da sta oba načina skupaj najbolj uspešna. Predavatelji si pomagajo pri pouku s primeri iz slovnice, s posebej pripravljenimi teksti, s sestavki učencev, s primerno izbranimi berili itd. Večina dovoljuje rabo Pravopisa, le redki so tisti predavatelji, ki jim zadoščajo napotki, ki jih dajejo v šoli. Predavatelji opažajo pri učencih znaten vpliv posameznih narečij, vendar se trudijo, da bi naučili učence pravorečja knjižnega jezika. V šoli zahteva večina odgovore v strogi obliki knjižnega jezika, le v sproščenem razgovoru, na izletu ali v urah literarnega kramljanja dopuščajo pogovorni jezik. Učence opozarjajo le toliko, kolikor jim dopuščata čas in zmogljivost učencev, na razne polemike v zvezi z jezikovnimi vprašanji po naših revijah. Da se večina slavistov resno pogloblja v svoj predmet, kaže tudi pripravljenost več kot polovice anketirancev, ki bi se želeli strokovno izpopolnjevati. Nekateri si želijo seminarjev, drugi krajsih tečajev, slavističnih aktivov itd. Glede knjižnega jezika pripominjajo anketiranci še to, da nekateri drugi predavatelji sicer pazijo na knjižno izreko, še več pa je takih, ki tega ne delajo. Pri tihih vajah jim gre zgolj za smisel izdelkov, pravopisno jih sploh ne popravljajo. Zlasti mačehovsko je na nekaterih strokovnih šolah, kjer je slavist edini, ki govori v pravilni slovenščini.

V nadaljnjem nas bo zanimalo mnenje anketirancev o podiplomskem študiju ter publicističnem in raziskovalnem delu. Vprašanje se je glasilo: Ali vas je študij na višji oziroma visoki šoli dovolj usposobil v stroki, metodiki pouka, mladinski psihologiji in pedagogiki? Večina se strinja v ugotovitvi, da so v stroki dovolj podkovani, da pa so velike vrzeli predvsem v znanju metodike in mladinske psihologije ter nekoliko manj v pedagogiki. Ni čudno torej, če je več kot polovica anketirancev za to, da bi se uvedlo periodično podiplomsko izpopolnjevanje, zlasti v metodiki pouka.

S publicistiko se redno ukvarja le malo anketirancev (5 %). Od teh pišejo nekateri pedagoško-vzgojne prispevke, drugi prevajajo ali sodelujejo v literarnih revijah in dnevnem časopisju. Priložnostno pa seže po peresu večje število slavistov (33 %). Tudi z znanstvenim raziskovanjem se ukvarja samo 13 % slavistov, toda 20 % (sorazmerno veliko) je taktih,

ki bi se radi povsem posvetili znanstvenemu delu. Več kot tretjina pa bi bila ob redni pedagoški službi pripravljena sodelovati v kolektivnem raziskovalnem delu. V anketi so navedena tudi področja, kjer bi se želeli slavisti udeleževati.

O nekaterih strokovnih problemih imajo anketiranci naslednje mnenje: Čas po moderni (deloma tudi moderna), torej obdobje med obema vojnama, in književnost NOB so tista obdobja, ki bi jih morali na novo prevrednotiti in jim dati novo razlago. O teh problemih, o ekspresionizmu, o katoliški književnosti, o novem realizmu, o literaturi po letu 1945 je v literarnozgodovinski publicistici najmanj podatkov. Tudi za nekatere literarnoteoretične probleme (sodobna poezija, zlasti lirika, moderne metafore, slog, razprava, več o retoriki, esej itd.) je težko najti razlago.

JiS in Delo sta publikaciji, na kateri je naročeno največ slavistov. Sledijo Naši razgledi, Prosvetni delavec, Naša sodobnost, Sodobna pedagogika itd., le 13 vprašanj, ki so ostala brez odgovora, priča, da nekateri slavisti niso naročeni na prav nobeno revijo ali časopis. Kar zadeva prebiranje strokovnega tiska, so številke bolj razveseljive. Zopet je na prvem mestu JiS (74 %), nato se vrstijo Naša sodobnost in Naši razgledi, Slavistična revija itd. JiS je na splošno bralcem zelo všeč. Nekateri si celo želijo, da bi se njegov obseg povečal. Všeč so jim zlasti članki o praktičnem delu v šoli, metodični napotki in seveda članki iz slovenske literarne zgodovine. Pogrešajo pa člankov o problemih pouka jezika na šoli. Slavistična revija pa se zdi nekaterim preveč znanstvena.

Precej nizki so odstotki, ki kažejo, na katere knjižne zbirke so anketiranci naročeni. Najbolj številno sta zastopana Kondor (78 %) in Prešernova knjižnica, nekaj je naročnikov na Slovensko matico in Sinji galeb. Vse ostale knjižne zbirke ne presegajo 5 % naročnikov. Pri izdajah slovenskih klasikov je imela več kot polovica anketirancev v začetku dobre namene, vendar jih ima samo ena četrtina več kot polovico do sedaj izšlih zvezkov, drugi so medtem odpadli. Sorazmerno dobro pa so založene knjižnice anketirancev s strokovnimi knjigami. Razvoj slovenskega narodnega vprašanja ima 51 %, Prijateljeva dela 60 %, Slovenski biografski leksikon 35 %. Če upoštevamo, da ima 60 % študijskih knjižnic, ki jih obiskujejo anketiranci, dela, ki jih potrebujejo za uspešno poučevanje in strokovno izobrazbo, potem bi lahko bili s stanjem kar zadovoljni.

Pa še nekaj o okusu anketirancev. Od jugoslovanskih filmov so jim bili najbolj všeč Deveti krog, H-8 in Veselica, od tujih pa Letijo žerjavi. Radio ima 84 % slavistov, večina najčešče posluša jezikovne pogovore (42 %) in literarne oddaje. Z jezikom napovedovalcev so zadovoljni, želeli pa bi bilo, da bi se izboljšal tudi jezik pri raznih intervjujih. Od pesniških zbirk mlajšega rodu je najbolj cenjeno Vipotnikovo Drevo na samem (16 %), od pripovednih del Zupančičeva Sedmina, od dramatskih pa Smoletova Antigona. Zupančičeva Sedmina, Mire Miheličeve April in Potrčevi Na kmetih so po mnenju anketirancev trije najboljše povojni slovenski romani. Med srbohrvaškimi deli je dobil največ glasov roman Daleč je sonce, med prevodi iz svetovne književnosti pa Hemingwayev Starec in morje in Shawovi Mladi levi.

Zadnje vprašanje v anketi se je nanašalo na odnos tehnika — kultura in na Ehrenburgov sestavek Odgovor na pismo (NR 1959). Slednjega problema ne bom načenjala, ker je časovno že preveč odmaknjen, izredno zanimiva pa so bila mnenja o prvem vprašanju. Čeprav preseneča dejstvo, da nanj ni bilo veliko odgovorov, pa ostali odgovori kažejo, da so se nekateri anketiranci zavedali teže tega vprašanja. Nekaj odgovorov je prav pesimističnih. Mnenja so, da je današnji čas kulturni nenaklonjen. Sodobni človek da teži zgolj za materialno blaginjo, medtem ko za duhovno izživiljanje ni ne časa ne volje. Mladina pa da se v glavnem zanima za tehniko. Da stanje le ni tako kritično, izpričuje nekaj odgovorov, katerih smisel je ta: Mladina se za kulturo zanima, vendar le za takšno, ki govori v jeziku 20. stoletja.

S tem vprašanjem se je anketa iztekla.

Med pripombami se je neka tovarišica čudila, zakaj je anketa izpustila izredno pereče vprašanje strokovnih izpitov. Izrazila je mnenje, da so strokovni izpiti sicer potrebni, da pa bi jih bilo treba spremeniti, ker so v tej obliki le ponovitev diplomskega izpita. Ko se diplomirani slavist spoprime s svojim poklicem, se znajde pred številnimi drugimi problemi. Pogloblja se v praktično delo, ustvarja si družino in le redko zmore toliko časa, da bi se lahko zbrano poglobljal v obsežno gradivo, ki ga predpisuje strokovni izpit. In ker je po sredi še pismena naloga, se ta zadnja preizkušnja čedalje bolj odlašala.

Gotovo je med problemi, ki jih je nakazala anketa pred tremi leti, še veliko takih, ki doslej še vedno niso rešeni. In morda ravno zaradi tega ta anketa še ni preveč zastarela. Če se bodo na podlagi zbranih podatkov vsi prizadeti lotili podrobnejše analize posameznih vprašanj, jih začeli reševati in proučevati, potem je ta prikaz o delu in položaju slavistov v Sloveniji dosegel svoj namen.

Breda Cajhen